

POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

PaedDr. Nad'a Bizová, PhD

Sociálne interakcie detí v podmienkach neformálnej edukácie v inkluzívnom prostredí
a ich synergický efekt
Trnava 2021

Keď Národná rada SR v roku 2010 ratifikovala Dohovor OSN o právach ľudí s postihnutím (pričom jeho článok 24 doslovne žiada „inkluzívnu edukáciu“), odborníci i rodičia detí s postihnutím očakávali, že toto rozhodnutie za čo najskôr premietne aj do reálnej, skutočne inkluzívnej edukácie. Táto téma však stala viac predmetom diskusií, publikácií, výskumných projektov (a ako politikum aj sloganom predvolebných sľubov), než objektom konkrétnej realizácie. Až v súčasnosti sa v rámci *Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní* plánuje komplexné implementovanie princípov inkluzívnej edukácie do školského zákona aj s nadväzujúcimi príslušnými usmerneniami. Preto treba kvitovať prácu zainteresovaných expertov, ktorí sa nedali odradiť a rozvíjali inkluzívnu edukáciu v rámci Evidence-Based Research, navrhovaných konkrétnych opatreniach atď. K nim treba nesporne zaradiť aj dlhodobé výskumné a publikačné zacielenie PaedDr. Nadi Bizovej, PhD. smerom k neformálnej inkluzívnej edukácii, s vyústením do priekopníckej práce, ktorá je predmetom tohto posudku.

Habilitantka štandardne rozdelila 77 strán posudzovaného textu (rozčleneného do 7 kapitol), na dva väčšie celky: na komparatívnu analýzu súčasného stavu neformálnej edukácie a na reflexiu relevantných výsledkov bádania predmetnej oblasti – a to vo svetovom kontexte ale aj v kontexte autorkiných publikácií a výskumov. Kultivovaný štýl, ucelená podstata rozpravy ako aj Závbery zodpovedajú tak zámeru predkladanej habilitačnej práce a požiadavkám na jej úroveň, ako aj aktuálnej spoločenskej objednávke – potrebám ďalších adresátov, medzi ktorých patria odborníci v oblasti neformálnej edukácie v praxi, pedagógovia základných škôl, realizujúci neformálnu edukáciu v čase mimo vyučovania, študenti príslušných odborov a zainteresovaní aktéri v treťom sektore. V posudku uprednostňujem hodnotiace hľadisko na úkor hľadiska deskriptívneho.

Pokiaľ ide o prvú časť práce (s. 8–39), rozsiahle množstvo spracovaných súvzťažných internetových i printových zdrojov z celého sveta (s prevahou zdrojov z krajín, v ktorých jestvujú v predmetnej oblasti dlhodobé skúsenosti a longitudinálne výskumy) umožnili

habilitantke v tejto analytickej prehľadovej štúdií naozaj kritickú komparáciu tak najvýznamnejších mienkotvorných výskumných výstupov ako i mnohoročných praktických skúseností. V štyroch kapitolách autorka logicky postupovala od vymedzenia neformálnej edukácie ako pedagogického fenoménu, cez diferencovanie jej sociálnej a personálnej dimenzie, až po možnosti aplikovania neformálnej edukácie v inkluzívnej výchove a vzdelávaní a sociálne interakcie jej spoluúčastníkov. Kladne hodnotím transdisciplinárnu optiku pri vstupnom vymedzovaní neformálnej edukácie a procesu jej postupného akceptovania v prvej kapitole; autorka tu vhodne vychádzala nielen z pedagogických, ale aj zo sociologických, ekonomických a politologických aspektov v medzinárodnom kontexte. Rovnako hodnotím úsilie autorky presadiť v poňatí tejto problematiky holistické poňatie, ktoré sa odzrkadľuje už v jej preferovaní samotného termínu neformálna edukácia pri komparovaní s inými termínmi. Vhodný je aj kritický, bilancujúci prístup k terminologickému a legislatívnemu procesu vývoja konceptu neformálnej edukácie, ktorý registruje nielen jej žiaduce etablovanie, ale aj riziká niektorých polysémických koncepcií. Široko rozvetvená, mimoriadne rôznorodá sieť poskytovateľov a „konzumentov“ neformálnej edukácie komplikovali analýzu a zovšeobecnenie jej sociálnych a subjektívnych premenných v druhej kapitole; napriek tomu sa habilitantke podarilo vystihnúť podstatu tohto komplikovaného systému, prepleteného viacnásobnými vzájomnými spätnými väzbami. Aktuálne údaje o relatívne vysokej navštevovanosti centier voľného času a školských klubov (napriek obmedzeniam, ktoré aj v tejto oblasti spôsobovali covidové karantény) by si zaslúžili aj zo strany riadiacich orgánov zvýšenú pozornosť pokiaľ ide o ich personálne a materiálne dotovanie. Podrobný prehľad aktuálnej situácie v našich edukačných podmienkach patrí k pozitívam práce; v budúcnosti by bolo zaujímavé podrobnejšie prezentovať aktuálny konkrétny podiel činnosti cirkví v oblasti neformálnej edukácie, ale aj návrh na ich ďalšie možnosti kooperácie s ostatnými zainteresovanými inštitúciami. Prínosom tretej kapitoly je aplikácia Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím špecificky na oblasť neformálnej edukácie a porovnanie s jeho uplatňovaním v zahraničí. Dôležité sú konkrétne podnety autorky na skvalitnenie sociálnych interakcií detí v rámci neformálnej inkluzívnej edukácie v záverečnej kapitole prvej časti práce, ktoré by si zaslúžili ďalšie rozpracovanie/publikovanie so zacielením na našu edukačnú prax, tak, aby sa vyšlo v ústrety dlhodobo pertraktovaným požiadavkám pedagógov, rodičov i žiakov. Iba tak bude možné zlepšiť situáciu o ktorej autorka referuje na základe relevantných prieskumov danej situácie v našej i zahraničnej edukačnej praxi. Niektoré pasáže informujúce o výsledkoch bádania v tejto oblasti sa čiastočne prelínajú s poslaním druhej časti publikácie, explicitne zameranej na výskum. Zrejme tieto dve okruhy nemožno od seba úplne radikálne oddeliť – logicky ide o prienik množín. Holistický prístup k sociálnym

interakciám v kontexte inklúzie, ktorého zástancom je aj autorka, je evidentne najefektívnejším, treba však brať do úvahy, že aj najnáročnejším prístupom uľahčujúcim socializáciu žiakov. Vymedzenie odlišností neformálnej edukácie v inkluzívnom procese v porovnaní s formálnou edukáciou a vízia do budúcnosti pokiaľ ide o šance i riziká reálnej inkluzívnej edukácie v edukačnom i spoločenskom prostredí Slovenska by si zaslúžili patričný priestor pre diskusiu.

Pokiaľ ide o druhú časť práce (s. 40–62), realizácia skutočne objektívnych výskumov sociálnych interakcií je v dôsledku množstva determinujúcich rôznorodých nezávisle a závisle premenných vo všeobecnosti veľmi náročná. Autorka pritom mala pri ich aplikácii hľadiska komplementárnosti formálnej a neformálnej edukácie v špecifickom inkluzívnom prostredí (kap. 2.1) ešte náročnejšiu východiskovú pozíciu a preto je jej výrazne diskurzívny prístup pri výbere a hodnotení relevantných výskumných výsledkov viac ako oprávnený. V zhode s aktuálnym svetovým trendom i so svojim vlastným bádáním uprednostňuje pokiaľ ide o deti s postihnutím – vzhľadom na ich sociálnu pripravenosť – inkluzívne edukačné podmienky a súčasne náležite zdôrazňuje aj nevyhnutnosť skúmať a rozvíjať komplementárnosť formálneho a neformálneho edukačného prostredia. Pozitívne treba hodnotiť aj diferencované analyzovanie možností sociálnej participácie a ich potenciálnych bariér v mimoškolskom prostredí podľa veku a stupňa postihnutia. Autorka tu sprítomňuje pre slovenských čitateľov výsledky výskumov participácie detí s postihnutím, ktoré na Slovensku doteraz absentujú a odporúča edukačné programy, ktoré možno v našich podmienkach výhodne a úspešne adaptovať. Treba evidovať aj jej snahu o preklopenie úskalí terminologických nejasností konkrétnymi návrhmi na riešenie. Názor autorky že intaktní vrstovníci nie sú vo výskumoch vhodným referenčným rámcom vzhľadom na limity prameniace z postihnutia by mali reflektovať rôzne ďalšie výskumy v tejto oblasti. Kontextuálne faktory a determinanty vrstovníckych sociálnych interakcií (kap. 2.2, 2.3) sumarizujú problematiku, ktorá by mohla byť predmetom samostatnej monografie. Pri hľadaní zmysluplného zúženia nesmierne rozsiahlej heterogénnej problematiky preto autorka z množstva konceptov oprávnenne zvolila pre svoju špecifickú analýzu štvorkomponentovú klasifikáciu Kostera a kol. Takto mohla naozaj do patričnej hĺbky komparovať mienkotvorné výskumy v predmetnej oblasti a z tejto komparácie na základe detailnej analýzy korelatívnych výskumov vyvodiť zmysluplné závery pre našu teóriu i prax. Varujúce sú tu výsledky súvzťažných výskumov našich mienkotvorných autorov (najmä v oblasti sociálnej psychológie) s konštatovaním, že sociálna pozícia detí s postihnutím u nás nie je zatiaľ na želateľnej úrovni. Postojové limity u všetkých aktérov inklúzie patria od počiatkov inkluzívneho trendu k najvýznamnejším determinujúcim faktorom úspešnej inklúzie a preto neformálna edukácia v komplexnom ponímaní Dr. Bizovej môže byť efektívnym adresným nástrojom ich prelomenia.

Záver

Habilitačná práca PaedDr. Nadi Bizovej, PhD. „Sociálne interakcie detí v podmienkach neformálnej edukácie v inkluzívnom prostredí a ich synergický efekt“ je uceleným dielom, sumarizujúcim aktuálny stav predmetnej problematiky u nás i v zahraničí. Hlboký vhľad autorky do predmetnej problematiky ju nominuje medzi popredných priekopníkov v tejto oblasti na Slovensku: habilitantka sprítomňuje najnovšie poznatky, obsahuje užitočné podnety pre našu edukačnú teóriu i prax a vyplňa doterajšiu medzeru v našej súvzťažnej odbornej a vedeckej bibliografii. Kvalitou i možnosťami praktickej aplikácie výsledkov hodnotená práca očividne prispieje k skvalitneniu neformálnej inkluzívnej edukácie; je porovnateľná s podobnými zahraničnými publikáciami zameranými na predmetnú oblasť a preloženie/publikovanie viacerých pasáží v mienkotvornom nakladateľstve by bolo prínosom aj pre zahraničie.

PaedDr. Nad'a Bizová, PhD. sa na riešení predmetnej problematiky významne angažuje i v jeho konkrétnej realizácii. Pracuje ako členka Pracovnej skupiny pre stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní Ministerstva školstva SR, členka Expertnej pracovnej skupiny pre prípravu nárokovateľných podporných opatrení vo vzdelávaní pri Štátnom pedagogickom ústave a ako fakultný koordinátor študentov so špecifickými potrebami.

Po zhodnotení práce, publikačnej, vedeckovýskumnej i pedagogickej činnosti habilitantky, extenzívnych ukazovateľov jej vedeckovýskumnej činnosti a ostatných komponentov habilitačného spisu konštatujem, že spĺňajú všetky kritériá pre získanie vedecko-pedagogického titulu docent. Z uvedených dôvodov odporúčam habilitačnej komisii, aby po úspešnej obhajobe habilitačnej práce udelila PaedDr. Nadi Bizovej, PhD. vedecko-pedagogický titul docenta v študijnom odbore Pedagogika.

V Trnave, 26. marca 2022

Dr. h. c. prof. PhDr. Viktor Lechta, CSc.